

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เนื้อหาของบทนี้จะเป็นการสรุปผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 และ 5 ที่ผ่านมา โดยเนื้อหาหลักจะเป็นผลจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้จากทั้ง 2 บทที่ผ่านมาบนแผนภูมิลำดับเวลา สรุปข้อบ่งชี้และปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษา รวมถึงข้อเสนอแนะในการศึกษาและวิจัยประเภทเดียวกัน หรือการศึกษาเพื่อนำไปต่อยอดความรู้ในด้านอื่นที่กว้างและลึกมากขึ้นในพื้นที่ศึกษา หรือพื้นที่อื่นๆที่เป็นพื้นที่ประเภทเดียวกัน

6.1 สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) และเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ที่ได้จากการสร้างแผนที่เชิงประวัติศาสตร์ที่ได้จากการแปลงข้อมูลประเภทต่างๆ อันประกอบไปด้วย ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ประเภทต่างๆ การสำรวจ การอ่านภูมิทัศน์ และการจัดลำดับเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ บนแผนภูมิลำดับเวลานั้น ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของพื้นที่บางชั้น สามารถตรวจพบหรือสังเกตได้จากข้อบ่งชี้ (Indicators) การเปลี่ยนแปลงหลายประการ ทั้งที่มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า จากการสำรวจ สอบถามและจากการแปลงข้อมูลในภาพถ่ายทางอากาศ รวมถึงการวิเคราะห์ผลเชิงปริมาณจากแผนที่เชิงประวัติศาสตร์ที่จัดทำขึ้นตามกระบวนการวิจัย โดยข้อบ่งชี้สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์จากแผนที่เชิงประวัติศาสตร์ ได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งปกคลุมดินประเภทพื้นที่ปลูกสร้าง (Built – up area) อันได้แก่พื้นที่พักอาศัยและบ้านจัดสรร พื้นที่โรงงานและการอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ ที่เปลี่ยนไปในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะที่เห็นได้ชัดในช่วงปีพ.ศ. 2530-2537 ซึ่งได้อธิบายในรายละเอียดมาแล้วในบทที่ 5 หน้า 91 - 106
2. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งปกคลุมดินประเภทพื้นที่เกษตรกรรม (Agricultural area) ที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางลดลงในแต่ละปีที่ผ่านมาอย่างต่อเนื่อง
3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งปกคลุมดินประเภทอื่นๆ เช่นพื้นที่เพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ถนน และพื้นที่ว่างรกรกรพัฒนาอันเกิดจากการเก็งกำไรในการค้าและจัดสรรที่ดินที่กระจายอยู่ในพื้นที่อย่างมากมาย

และจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณของข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ส่วน ดังกล่าวร่วมกับการศึกษาความสัมพันธ์ของข้อบ่งชี้เหล่านั้นบนแผนภูมิลำดับเวลา พบว่าความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์มีความสอดคล้อง หรือคล้ายคลึงกับปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงในงานวิจัยอื่นๆ ในพื้นที่ลักษณะเดียวกันทั้งในประเทศและต่างประเทศในบางส่วน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางถนนระหว่างศูนย์กลางเมืองและชานเมือง โดยเฉพาะที่เป็นถนนสายสำคัญและมีขนาดใหญ่ ซึ่งในวิทยานิพนธ์นี้จะพบกรณีนี้ได้ชัดเจนในกรณีของถนนรามอินทราซึ่งเป็นถนนสายสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการคมนาคมหลักของพื้นที่ ดังที่ Hanks (1972) ได้กล่าวไว้ในเอกสารการวิจัยด้านสังคม วัฒนธรรมในพื้นที่บางชั้นของมหาวิทยาลัยคอร์เนล โดยเฉพาะในช่วงแรกของการพัฒนาด้านการคมนาคมคือช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2491 – 2500 และปีพ.ศ. 2517 ที่พบว่าปริมาณการเปลี่ยนแปลงของข้อบ่งชี้ทั้ง 3 มีความแตกต่างกันสูงมาก และอีกกรณีคือในช่วงปีพ.ศ. 2530 ถึง ปีพ.ศ. 2537 ที่มีการประกาศแผนการก่อสร้างและเวนคืนที่ดินสำหรับการตัดถนนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออกและการตัดเข้ามาของทางด่วนอาจรังค์ – รามอินทราหรือ ทางด่วนฉลองรัชในปีพ.ศ. 2528 และปีพ.ศ. 2538 ตามลำดับ ซึ่งการเข้าถึงของเส้นทางคมนาคมขนาดใหญ่ดังกล่าว น่าจะเป็นหนึ่งในตัวเร่งกระบวนการกลายเป็นเมืองในพื้นที่บางชั้น จนกระทั่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภูมิทัศน์ที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน
2. การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะจากการอพยพของแรงงานจากชนบทเข้ามาสู่ภาคอุตสาหกรรม ที่เกิดขึ้นในบริเวณนอกศูนย์กลางเมือง ซึ่งในกรณีของพื้นที่บางชั้นนี้ก็คือนิคมอุตสาหกรรมบางชั้น จากการวิเคราะห์แผนที่แสดงข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกัน คือ ในช่วงปีพ.ศ. 2517 และเปรียบเทียบกับอัตราการเพิ่มประชากรในตารางที่ 3.1 และ 3.2 หน้า 42 – 45 นั้นพบว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงดังกล่าวไม่ได้เพิ่มขึ้นมากจนสังเกตได้เมื่อเทียบกับปีอื่นๆก่อนหน้านั้น นั่นอาจเป็นไปได้ว่าประชากรที่เพิ่มขึ้นจากการอุตสาหกรรมในช่วงนั้น เป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ประจำและถาวรทางล้ามะโนประชากร แต่ช่วงที่มีการเพิ่มของจำนวนประชากรอย่างเห็นได้ชัดเจนนั่นกลับเป็นช่วงปีพ.ศ. 2528 และปีพ.ศ. 2538 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์บนแผนภูมิลำดับเวลาพบว่า ในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงที่มีการประกาศการก่อสร้างและเปิดใช้ถนนวงแหวนรอบนอกฝั่งตะวันออกและทางด่วนอาจรังค์ – รามอินทราหรือ ทางด่วน

ฉลองรัช ซึ่งปัจจัยในส่วนนี้จะมีความสอดคล้องกับการปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางถนนระหว่างศูนย์กลางเมืองและชานเมืองที่กล่าวมาในข้อ 1

3. การเปลี่ยนแปลงของสิ่งปกคลุมพื้นดิน ที่เกิดจากการเพิ่มขึ้น ของจำนวนที่พักอาศัย และการลงทุนในธุรกิจจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมากดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในบทที่ 4 เรื่อง พัฒนาการของที่พักอาศัยและการลงทุนในธุรกิจจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรรในช่วงต่างในพื้นที่กรุงเทพและบริเวณพื้นที่ศึกษา
4. ปัจจัยอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดิน และแรงจูงใจในการขายที่ดินของเจ้าของที่ดิน โดยเฉพาะในช่วงที่มีการลงทุนของธุรกิจจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรร แผน นโยบาย และกฎหมายที่ออกโดยภาครัฐ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการผังเมือง รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ

ในส่วนของผลกระทบที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง การเปลี่ยนแปลงด้านลักษณะ และโครงสร้างประชากร รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ที่ได้จากการรวบรวม วิเคราะห์ ข้อมูลและที่สังเกตได้จากข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานั้น สามารถสรุปได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลกระทบด้านการใช้ที่ดินและผังเมือง ซึ่งสังเกตได้จากการวิเคราะห์แผนที่การเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาต่างๆ ในเชิงปริมาณ จากการศึกษาการขยายตัวของพื้นที่เมืองโดยการพิจารณาพื้นที่ปลูกสร้าง (Built – up area) พบว่า การใช้ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบกระจายหรือ Sprawl พื้นที่ปลูกสร้างในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะเกาะไปตามแนวถนนหรือเส้นทางคมนาคมและกระจายออกรอบๆ บริเวณดังกล่าว ทำให้เกิดการลงทุนในระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในส่วนของภาครัฐอย่างมหาศาลและไม่สิ้นสุด
2. ผลกระทบด้านเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์และการสืบสานเอกลักษณ์ วัฒนธรรมของพื้นที่ อันเนื่องมาจากการลงทุนในกิจการเชิงพาณิชย์ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการลงทุนในธุรกิจบ้านจัดสรรที่แต่ละโครงการจะมีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่เป็นจุดขายของแต่ละโครงการที่ต่างกันออกไป ทำให้รูปแบบภูมิทัศน์โดยรวมเปลี่ยนแปลงไป
3. ผลกระทบในแง่พลังงานและการผลิตของเมืองในระบบรวม ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพื้นที่ในภาคกลาง โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าว ซึ่งพื้นที่ศึกษาก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ดังกล่าวด้วย แต่เดิมาพื้นที่ศึกษาเคยเป็นแหล่งผลิตข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักส่ง

มาหล่อเลี้ยงพื้นที่เมือง แต่เมื่อการขยายตัวของเมืองรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ชานเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดการย้ายแหล่งผลิตดังกล่าวไกลออกไปซึ่งกรณีดังกล่าวทำให้เกิดการสูญเสียพลังงานในการขนส่งมากขึ้น

6.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ กับปัจจัย และข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลง

สิ่งที่เป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ซึ่งได้สรุปไว้แล้วข้างต้น คือ (1) การปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางถนนระหว่างศูนย์กลางเมืองและชานเมือง (2) การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในพื้นที่ศึกษาและกรุงเทพมหานคร (3) การเปลี่ยนแปลงของสิ่งปกคลุมพื้นดินที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนที่พักอาศัยและการลงทุนในธุรกิจจัดสรรที่ดินและหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมาก และ (4) ปัจจัยอื่นๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงของราคาที่ดินและแรงจูงใจในการขายที่ดินของเจ้าของที่ดิน แผน นโยบาย และกฎหมายที่ออกโดยภาครัฐ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ที่ดินและการผังเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้เป็นผลมาจากการพัฒนาและการเติบโตของเมือง ที่เกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจาย ขาดความเป็นระเบียบและการวางแผน ส่งผลต่อรูปแบบการใช้ที่ดินซึ่งเป็นองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองที่เห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะภูมิทัศน์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งปลูกสร้างและการตั้งถิ่นฐาน

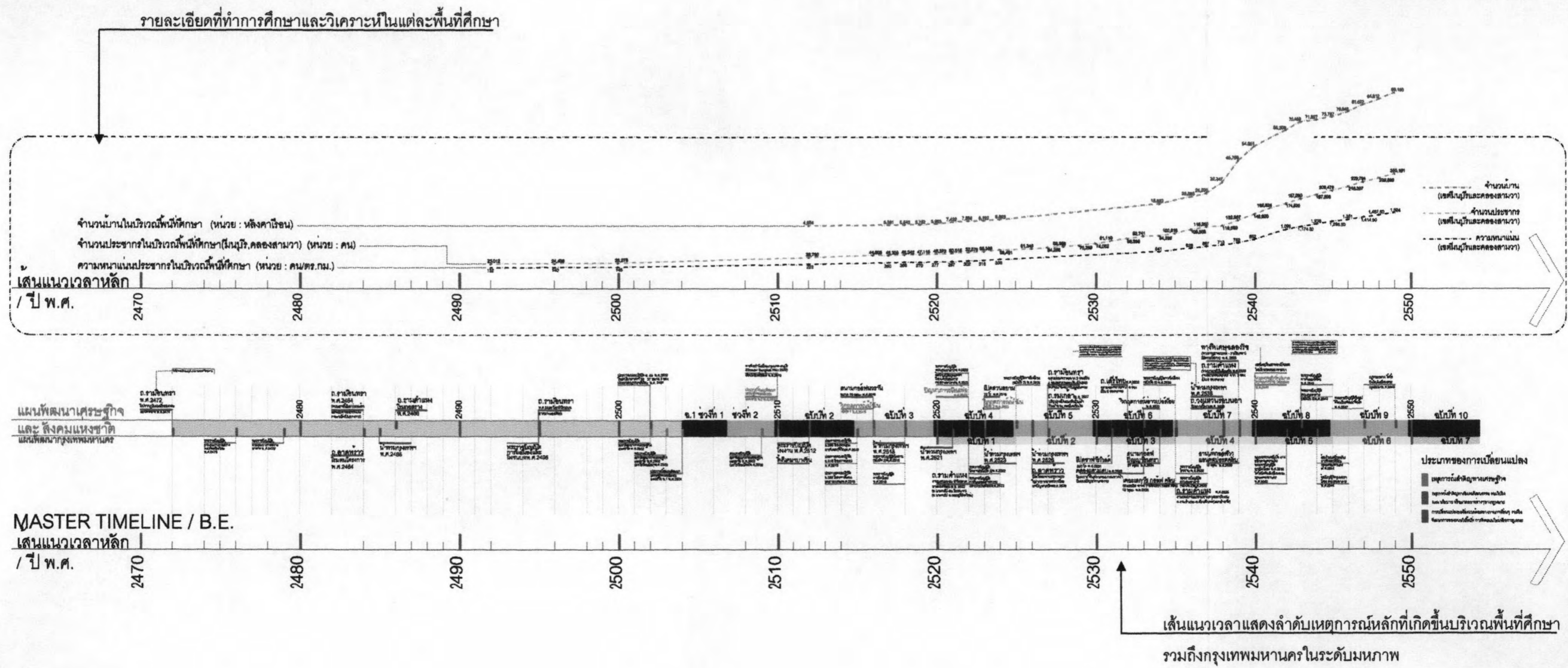
รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและก่อสร้างอาคารนั้น ในอดีต ประชากรในพื้นที่จะตั้งถิ่นฐานบริเวณริมน้ำ โดยมีคลองบางชั้น ซึ่งเป็นคลองสาขาที่แยกมาจากคลองแสนแสบเป็นคลองหลัก และมีการขยายตัวไปตามแนวคลองและสาขาอื่นต่อเนื่องไป สภาพของภูมิทัศน์ดั้งเดิมนั้น เป็นชุมชนเกษตรกรรมแบบชนบท มีที่นา ที่ดิน เป็นพื้นที่ทำกินเลี้ยงชีพที่เป็นทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคตมีคลองที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดหลักที่หล่อเลี้ยงชุมชน ทั้งในด้านการคมนาคมขนส่ง การเป็นแหล่งอาหาร และน้ำ จนกระทั่ง เมื่อมีการตัดถนนสายแรกเข้ามาในพื้นที่คือถนนรามอินทราซึ่งเข้ามาพร้อมกับการรุกร้าของพื้นที่เมืองและการกลายเป็นเมือง ทำให้รูปแบบและพัฒนาการด้านการตั้งถิ่นฐาน และก่อสร้างอาคารในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ปรากฏออกมาในรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในปัจจุบัน

การเปรียบเทียบแผนที่แสดงปัจจัยและข้อบ่งชี้ดังกล่าว ในอดีตและปัจจุบันทำให้เราทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน และมีรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจน (ในที่นี้หมายถึงการพัฒนาแบบกระจัดกระจายหรือSprawl) โดยการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับปัจจัยและข้อบ่งชี้ที่เห็นได้แทบทั้งสิ้น

6.3 แผนภูมิลำดับเวลากับการประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์

นอกเหนือจากข้อสรุปด้านการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ และความสัมพันธ์ของข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กับปัจจัยการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆของพื้นที่ศึกษาแล้ว อีกสิ่งหนึ่งที่ได้จากการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ก็คือ *แผนภูมิลำดับเวลาหรือเส้นแนวเวลา (Timeline)* ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของพื้นที่อื่น (ดูแผนภูมิที่ 6.1 หน้า 119) ทั้งที่เป็นพื้นที่ประเภทเดียวกันกับพื้นที่ศึกษา คือพื้นที่รอยต่อเมืองกับชนบท หรือพื้นที่ประเภทอื่นๆ เช่น พื้นที่เมืองหรือพื้นที่ชนบท ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงของเมืองหรือภูมิทัศน์ขึ้นในพื้นที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. แผนภูมิเวลาดังกล่าวเป็นการรวบรวมเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ในหลายๆระดับทั้งที่เป็นระดับมหภาค (Macro scale) คือ กรุงเทพมหานครและปริมณฑลหรือทั้งประเทศ เมื่อพิจารณาในส่วนของแผนและนโยบายบางส่วนเช่นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น หรือในระดับจุลภาค (Micro scale) คือบริเวณพื้นที่ศึกษาเอง ที่มีการรวบรวมเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่ศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ในส่วนนี้ แผนภูมิเวลามีบทบาทในการขยายความ ช่วยในการวิเคราะห์ และบ่งชี้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างข้อบ่งชี้และปัจจัยต่างๆ ให้มีความชัดเจน
2. การประยุกต์ใช้แผนภูมิลำดับเวลาดังกล่าวนั้น เมื่อมีการใช้งานควบคู่กับองค์ประกอบหรือข้อมูลทางสถิติที่สำคัญของพื้นที่ศึกษาใดๆ ช่วยทำให้เกิดข้อค้นพบหรือคำถามทางการศึกษาใหม่ๆในการศึกษาวิจัยในพื้นที่นั้นๆ ทำให้เกิดการทบทวนความรู้ที่มีอยู่เดิมมากขึ้นในเชิงลึก หรือในบางส่วนทำให้พบว่าสมมติฐานที่มีอยู่เดิมนั้น ไม่สามารถสรุปหรือชี้ชัดลงไปชัดเจนได้ เช่น การพบว่าข้อสรุปเรื่อง *การปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางถนนระหว่างศูนย์กลางเมืองและชานเมืองที่เป็นปัจจัยหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในพื้นที่รอยต่อเมืองกับชนบทนั้น* ในวิทยานิพนธ์นี้พบว่าเป็นจริงในบางส่วนเท่านั้น คือเฉพาะที่เป็นการปรับปรุงการคมนาคมขนส่งทางถนนที่มีขนาดใหญ่และสำคัญเท่านั้น เมื่อพิจารณาจากข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณ ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ (รายละเอียดข้อสรุปด้านข้อมูล ดูในหัวข้อ 5.2 บทที่ 5 หน้า 105) เป็นต้น

แผนภูมิที่ 6.1 แสดงการเปลี่ยนแปลงและลำดับเหตุการณ์ด้านต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษา
 ที่มา : การศึกษาค้นคว้า

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของบางชั้นช่วงปี พ.ศ. 2491ถึงปัจจุบัน นายวิธร สอแสง 4874169525
 สาขาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.4 ข้อเสนอแนะการวางแผนเพื่อลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์

การออกแบบและการวางแผนทางกายภาพในงานภูมิทัศน์เมืองเป็นหลักการหนึ่งซึ่งน่าจะช่วยลดผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ในพื้นที่ศึกษาที่กล่าวมา โดยสามารถแบ่งเป็นระดับการออกแบบได้ดังนี้

1. ระดับการวางแผนภูมิทัศน์ (Planning level)

คือการกำหนดมาตรการ หรือนโยบายการพัฒนาพื้นที่ศึกษาในระดับพื้นที่ขนาดใหญ่ เช่น โครงการบูรณาการแผนผังพัฒนาเขตเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติกลุ่มบูรพา กลุ่มศรีนครินทร์ กลุ่มสุวิทวงศ์ หรือกลุ่มอื่นๆ ของกรุงเทพมหานคร ที่มีการแบ่งการพัฒนาพื้นที่ของกลุ่มเขตในกรุงเทพฯ ที่มีลักษณะคล้ายกัน โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาเมือง

รัฐบาลควรมีแนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมต่อพื้นที่ในการพัฒนาเมืองในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการขยายระบบโครงข่ายการคมนาคมขนส่งซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญอันดับต้นๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ รวมไปถึงจนถึงการพิจารณาอนุมัติโครงการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่ที่ควรจะต้องทำควบคู่ไปกับการวางแผนและผังกายภาพในระดับท้องถิ่นในแบบองค์รวม โดยยึดหลักการพัฒนาพื้นที่ให้เข้าสู่ขบวนการวางแผนกายภาพที่เป็นระบบและสอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาของรัฐที่มีอยู่ เช่น แผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 7 และผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2549 ที่กำลังดำเนินการอยู่ และที่สำคัญต้องมีการนำแผนพัฒนานั้นๆ ไปใช้ปฏิบัติในพื้นที่อย่างจริงจังในทุกระดับ

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาพื้นที่

เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่ ในด้านการคงพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชน โดยส่งเสริมให้ผู้ที่ทำนาในพื้นที่หรือเกษตรกรรมอื่นๆ ให้อุทิศและหวงแหนในที่ดินและกิจกรรมด้านการเกษตรของตนเอง ส่งเสริมการรวมกลุ่มองค์กรระดับชุมชนให้เกิดความภาคภูมิใจ การสร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อความร่วมมือร่วมใจ ในการพัฒนาและรักษาพื้นที่เอาไว้ ทั้งนี้โดยการสนับสนุนและส่งเสริมอย่างจริงจังจากภาครัฐบาล ทั้งด้านวิชาการ การให้ความรู้ แนวทางการประกอบอาชีพและส่งเสริมอาชีพควบคู่กันไปด้วย

2. ในระดับการออกแบบภูมิทัศน์ (Design Level)

คือการนำนโยบายในระดับการวางแผนภูมิทัศน์มาปรับใช้ให้เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ ซึ่งการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากผลกระทบจากการพัฒนาเมืองและการเปลี่ยนแปลงนั้น สามารถนำหลักการในการวางแผนผังออกแบบเมืองที่สำคัญมาปรับใช้ได้ โดยแนวคิดที่สำคัญเหล่านั้นได้แก่ *แนวคิด*

อุทยานนคร (Garden city) ของ Ebenezer Howard (1898) หรือ แนวคิดด้านการทำเมืองน่าอยู่ (Healthy city) เป็นต้น

6.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาและวิจัยในอนาคต

สำหรับการศึกษาและวิจัยในอนาคตในพื้นที่และความสนใจในการศึกษาในลักษณะเดียวกันนี้ น่าจะเป็นการศึกษาที่ต่อยอดหรือการศึกษาขั้นก้าวหน้าจากคำถามที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้า ในวิทยานิพนธ์นี้ ในหลายประเด็นความสนใจ โดยเฉพาะในประเด็นคำถาม หรือข้อค้นพบที่ได้จากวิทยานิพนธ์นี้ เช่น

1. การนำข้อมูลไปจัดทำเป็นระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้งาน โดยเฉพาะสำหรับการค้นคว้าในเรื่องเดียวกันนี้ ที่ต้องการความละเอียดและแม่นยำอีกยั้งทั้งสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการค้นคว้าและนำเสนอต่อไปได้ในหลายๆประเด็น
2. การมุ่งเน้นศึกษาลงไปในรายละเอียดของผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยการเปลี่ยนแปลงต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็เป็นอีกประเด็นที่น่าจะทำการศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดต่อไป โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากร, การอพยพเข้าและออกของประชากรในพื้นที่, ความสัมพันธ์และทัศนคติของประชากรที่มีต่อภูมิทัศน์ ทั้งประชากรดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และประชากรที่ย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร ซึ่งประชากรดั้งเดิมนั้นมองภูมิทัศน์และผืนดินในฐานะเป็นแหล่งอาหาร เป็นผู้ให้ ขณะที่ประชากรที่ย้ายมาอยู่ในหมู่บ้านจัดสรรมองภูมิทัศน์ไปในทางสวยงาม เป็นองค์ประกอบตกแต่งพื้นที่ เป็นฉากของทางผ่าน
3. การศึกษารายละเอียดของข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ ในแต่ละช่วงบนแผนภูมิลำดับเวลา ที่ข้อบ่งชี้การเปลี่ยนแปลง มีค่าความชันเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างเป็นที่น่าสังเกตในรายละเอียดที่ลึกและรอบด้านมากขึ้น เนื่องจากในวิทยานิพนธ์นี้อาจจะยังไม่ครอบคลุมถึงด้วยมีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น ระยะเวลา ขอบประมาณ และความสามารถในการได้มาของข้อมูล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องปัญหาและอุปสรรค

6.6 ข้อจำกัดและอุปสรรคในการศึกษา

ข้อจำกัดในการทำวิจัยครั้งนี้ ประเด็นปัญหาหลักคือการเก็บรวบรวมและขอความอนุเคราะห์ข้อมูลอันได้แก่ เอกสารอ้างอิงเก่า งานสถิติ และแผนที่รวมถึงภาพถ่ายทางอากาศย้อนหลัง จากหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชนนั้นเป็นไปได้ยาก เนื่องจากการเก็บและทำ

เอกสารในลักษณะดังกล่าวในหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชนที่ดูแลข้อมูลนั้นๆ ยังไม่เป็นระบบ ขาดความต่อเนื่องในการจัดเก็บ และซ้อนทับในหน้าที่เก็บข้อมูล อีกทั้งระบบการเก็บข้อมูลของไทยเองก็เพิ่งจะมีมาไม่นาน ดังเช่น ข้อมูลสถิติประชากรของกรุงเทพมหานครเอง การที่จะสืบค้นกลับไปถึง 50 ปีในแหล่งเดียวกันนั้นทำได้ยาก การเก็บข้อมูลต้องอาศัยจากหลายแหล่งและในบางครั้งพบว่าข้อมูลที่ได้ไม่ตรงกันในแต่ละแหล่ง เป็นต้น

6.7 บทส่งท้าย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการพยายามหาคำอธิบายร่วมสมัยของการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นที่พบได้ทั่วไปในบริเวณพื้นที่บางชั้นและพื้นที่รอยต่อระหว่างเมืองกับชนบทอื่นๆ เมื่อเริ่มทำการศึกษาค้นคว้าพบว่าการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ที่เห็นได้ชัดเจนหลายประการที่เกิดขึ้นและเป็นไป ในบริเวณพื้นที่บางชั้น แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ดังกล่าว จะเกิดจากปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ แต่หากมีการศึกษาลงอย่างละเอียดและลึกพอจะเห็นว่า นั่นเป็นกระบวนการที่เป็นผลสืบเนื่องจากความสัมพันธ์ของปฏิภณวิทยาภูมิทัศน์ที่มีความซับซ้อน (Complexity) ของเหตุปัจจัยต่างๆหลายประการ ซึ่งต้องการ การศึกษาแต่ละด้านในเชิงลึกต่อไป

ในท่ามกลางคลื่นลมของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โลกเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวนี้ ชุมชนในพื้นที่รอยต่อเมืองกับชนบทเช่นพื้นที่บางชั้น ถูกเชื่อมโยงเข้ากับสังคมโลกในมิติที่ซับซ้อนและก้าวหน้ามากขึ้น กระแสของกระบวนการกลายเป็นเมือง ก่อให้เกิดการไหลเวียนของประชากร (แรงงาน, นักลงทุน, ประชากรหมู่บ้านจัดสรร ฯลฯ) เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีและแนวคิดต่างๆ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากพื้นที่บางชั้นซึ่งครั้งหนึ่งเป็นชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลจากเมือง ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองและวัฒนธรรมเมืองในช่วงเวลาสั้นๆเพียงไม่กี่สิบปีเท่านั้น

แม้ว่าผลการศึกษาค้นพบในวิทยานิพนธ์นี้ จะไม่สามารถหยุดยั้งการเติบโตของเมืองและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดกับพื้นที่ศึกษาได้ แต่สิ่งที่สำคัญก็คือการนำเสนอผลที่ได้ ในการสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของการคงอยู่ของพื้นที่ศึกษาซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อเมืองกับชนบทที่มีความสำคัญต่อเมืองในหลายๆด้านโดยเฉพาะด้านระบบนิเวศเมืองในแบบองค์รวม เพื่อสร้างความน่าอยู่และยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป